

مقام رفیع حضرت فاطمه معصومه علیها السلام

نوشتار حاضر بیان بسیار مختصری درباره فضائل کریمه اهل بیت علیهم السلام حضرت فاطمه معصومه علیها السلام است؛ تا زیارتان با شناخت بیشتری انجام پذیرد.

نوشتار حاضر بیان بسیار مختصری درباره فضائل کریمه اهل بیت علیهم السلام حضرت فاطمه معصومه علیها السلام است؛ تا زیارتان با شناخت بیشتری انجام پذیرد.

طرح مسأله و ضرورت بحث

همه روزه زائران فراوانی از نقاط دور و نزدیک برای زیارت حضرت معصومه علیها السلام و مسجد مقدس جمکران به قم سفر می کنند که این مسأله حکایت از شور و شوق مردم ما، به خصوص قشر جوان و فرهیخته نسبت به اهل بیت علیهم السلام و زیارت آن بزرگواران دارد.

نوشتار حاضر بیان بسیار مختصری درباره فضائل کریمه اهل بیت علیهم السلام حضرت فاطمه معصومه علیها السلام است؛ تا زیارتان با شناخت بیشتری انجام پذیرد.

باز دلم راهی قم می شود در حرم امن تو گم می شود
عمه سادات سلامّ علیک روح عبادات سلامّ علیک
کوثر نوری به کویر قمی آب حیات دل این مردمی
عمه سادات بگو کیستی فاطمه یا زینب ثانیستی¹

برکات وجودی حضرت معصومه علیها السلام

ایرانی ها میزبان جمعی از سلاله های پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله هستند که برکات دو شخصیت عزیز و گرانقدر از آنان، نمود بیشتری دارد؛ یکی آقا امام رضا علیه السلام و دیگری حضرت معصومه علیها السلام. برکات وجودی حضرت معصومه علیها السلام، امری است که صاحبان بصیرت، بارها بدان اشاره کرده اند. تولیت محترم آستانه مقدسه حضرت معصومه علیها السلام نقل می کنند: روزی، حضرت آیت الله بهجت (رحمه الله) به من فرمودند:

«مطلبی هست که فقط به تو می گویم تا بدانی در چه موقعیتی قرار داری. گاهی از اوقات حضرت رضا علیه السلام برآورده شدن بعضی از حاجات را به حضرت معصومه علیها السلام ارجاع می دهند. همین روزها آقای پیش من آمد و گفت: حاجتی داشتم و به زیارت حضرت رضا علیه السلام مشرف شدم و عرض حال کردم، به من گفته شد: باید بروی قم نزد حضرت معصومه. به قم آمدم و محضر آن حضرت عرض حاجت کردم، حاجتم برآورده شد. مواظب باش بین کجا هستی، در حرم حضرت معصومه علیها السلام فرشتگانی هستند که ناظر اعمال و رفتار کسانی می باشند که آنجا می روند»².

ممکن است کسی تصور کند مقام و عظمتی که امروزه بارگاه حضرت معصومه علیها السلام دارد، به جهت موقعیت و عظمتی است که شهر قم دارد³ و ایشان به واسطه حضور در قم و دفن در این شهر، مورد توجه شیعیان و دوستداران اهل بیت علیهم السلام قرار گرفته اند. اما آنچه از روایات و سخنان معصومان علیهم السلام پیرامون آن حضرت برمی آید، این است که ایشان، ذاتا والامقام و دارای موقعیتی متفاوت از سایر امامزادگان هستند و این علو مقام، ایشان را به مقام عظیم معصومان علیهم السلام نزدیک کرده است.

یعنی علاوه بر اینکه اثرگذاری و تلاش ایشان در حفظ و تقویت اسلام، به آن بزرگوار عظمت داده؛ کمالات ذاتی و نفسانی ایشان نیز خصوصیت ویژه ای است که در کمتر کسی دیده می شود. در اینجا، با توجه به گنجایش این نوشتار به پاره ای از آنها اشاره می کنیم:

مقام شفاعت حضرت معصومه علیها السلام

امام صادق علیه السلام می فرمایند:

«آگاه باشید برای خدا حرمی است و آن مکه است؛ برای رسول خدا صلی الله علیه و آله حرمی است و آن مدینه است؛ برای امیرمؤمنان علی علیه السلام حرمی است و آن کوفه است و قم کوفه کوچک است. بدانید که بهشت دارای هشت در است که سه در آن، از قم گشوده می شود...».

تا این جای حدیث، درباره فضیلت شهر قم است - مانند احادیث متعدّد و مختلفی که در فضیلت این شهر وارد شده است - ولی ادامه گفتار حضرت، به صورت مستقل درباره حضرت معصومه علیها السلام است. حضرت می فرمایند: «تَقْبِضُ فِيهَا امْرَأَةً مِنْ وَلَدِي، اسْمُهَا فَاطِمَةُ بِنْتُ مُوسَى وَتَدْخُلُ بِشَفَاعَتِهَا شِيعَتِي الْجَنَّةَ بِأَجْمَعِهِمْ»؛ در قم بانویی از فرزندان من که نامش فاطمه دختر موسی بن جعفر است از دنیا می رود، بانویی که به شفاعت او در روز قیامت همه شیعیانم وارد بهشت می شوند».

در روایتی دیگر می فرمایند: «وَسَتُذَقُّ فِيهَا امْرَأَةً مِنْ أَوْلَادِي تُسَمَّى فَاطِمَةَ قَمَنْ زَارَهَا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ»⁵؛ به زودی در قم بانویی از فرزندان من به نام فاطمه دفن می شود، کسی که مرقد او را زیارت کند بهشت بر او واجب می گردد».

توجه به چند نکته مهم است:

* این جمله را امام صادق علیه السلام در سال ولادت امام کاظم علیه السلام - بیش از 45 سال قبل از ولادت حضرت معصومه علیها السلام و حدود 70 سال قبل از رحلت ایشان و دفنشان در قم - بیان فرمودند.

* دو مقام مهم برای حضرت معصومه علیها السلام در این دو روایت بیان شده است؛ یکی مقام شفاعت عام و دیگری وجوب بهشت رفتن زائر آن حضرت.

* کسانی که در روز قیامت شفاعت می کنند متعدد و فراوان هستند ولی درباره کمتر کسی وارد شده که همه شیعیان را شفاعت می کند مگر حضرت زهرا علیها السلام.

حضرت معصومه علیها السلام نمایی از حضرت زهرا علیها السلام
مرحوم آیت الله العظمی مرعشی نجفی قدس سره از پدر بزرگوار خود - آیت الله سید محمود مرعشی - نقل می کند که او در نجف اشرف زندگی می کرد و بسیار مشتاق بود به طریقی محل دفن جده اش حضرت زهرا علیها السلام را پیدا و زیارت کند. برای این مقصود ختم مجرّبی را - که شامل چهل شب عبادت در حرم امیرالمؤمنین علیه السلام و امور دیگر بود - انجام داد تا شاید حضرت علی علیه السلام او را به محلّ قبر شریف حضرت زهرا علیها السلام راهنمایی کند.

شب چهلّم، بعد از انجام ختم و توسّل فراوان، به بستر خواب رفت. در عالم خواب به محضر امام باقر علیه السلام یا امام صادق علیه السلام رسید. امام به او فرمود: «علیک بکریمة اهل البیت؛ - به زیارت کریمة اهل بیت علیهم السلام برو -» پدرم تصور کرده بود منظور امام، زیارت حضرت زهرا علیها السلام است؛ لذا به امام عرض می کند: قربانت گردم؛ من نیز برنامه ختم را برای همین منظور انجام داده ام تا قبر آن حضرت را نشانم دهید.

امام می فرماید: «منظور من قبر شریف حضرت معصومه علیها السلامدر قم است. محلّ دفن حضرت زهرا از اسرار الهی است. طبق وصیت خانم باید قبر مخفی بماند و من نمی توانم قبر حضرت فاطمه علیها السلام را بر خلاف وصیت او معلوم کنم. به زیارت حضرت معصومه علیها السلام برو گویا به زیارت حضرت زهرا علیها السلام رفته ای»⁶.

سپس حضرت آیت الله مرعشی نجفی قدس سره می فرمایند: به سفارش پدرم برای زیارت قبر حضرت زهرا علیها السلام به زیارت حضرت معصومه علیها السلام در قم مشرف شدم اما مرحوم حاج شیخ عبدالکریم حائری - مؤسس حوزه علمیه قم - مرا در قم نگه داشتند.

امام خمینی قدس سره که در عرفان و دین شناسی زبان زد خاص و عام می باشند در قصیده ای شامل 44 بیت، حضرت معصومه علیها السلام را با حضرت زهرا علیها السلام مقایسه کرده و شباهت های متعدد این دو بانوی بزرگ جهان را در فضائل و کرامت ذکر کرده اند.⁷

و از آنجا که مؤمن زیرک باید دین و اعتقادات و باورهای خود را از علمای تراز اول فراگیرد، نظرات آن پیر خرد و معرفت برای همه مؤمنین سندی محکم به حساب می آید.

فداها ابوها!

یکی از احادیث شگفت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله جمله ای است که بارها درباره حضرت فاطمه علیها السلام فرموده اند: «فداها ابوها»؛ «پدرش به فدایش باد» جالب این جا است که همین جمله را حضرت موسی بن جعفر علیه السلام در مورد حضرت

روزی جمعی از شیعیان برای تشریف به محضر امام موسی بن جعفر علیه السلام و ارائه پرسش های خود وارد مدینه شدند. وقتی به منزل آن حضرت رسیدند، با خبر شدند که آن بزرگوار در شهر نیست و تا زمان خروج آنها نیز بازخواهد گشت. به ناچار پرسش های خود را نوشتند و به افراد خانواده امام کاظم علیه السلام سپردند تا در سفر بعد پاسخ آن سؤالات را بگیرند. آنها پس از سپردن آن نامه مدتی در مدینه ماندند. وقتی برای خداحافظی به خانه امام کاظم علیه السلام آمدند، پاسخ پرسش های آنها که در نامه ای نوشته شده بود به آنها داده شد.

نکته ای که مایه تعجب آنها شد این بود که دریافتند پاسخ سؤالات را حضرت معصومه علیها السلام با اینکه در آن عصر حدود شش سال بیشتر نداشت - نوشته و آماده نموده است. هنگام مراجعت و در بین راه، با امام کاظم علیه السلام که از سفر باز می گشت، ملاقات نمودند و ماجرا را به اطلاع آن حضرت رساندند.

امام علیه السلام نوشته را از آنها طلبید و مطالعه کرد و پاسخ های حضرت معصومه علیها السلام را درست یافت، آنگاه به نشان تمجید از حضرت معصومه علیها السلام و تصدیق او سه بار فرمود: «فداها ابوها»؛ پدرش به فدایش باد»⁹.

بانوی محدثه

در راستای دفاع از ولایت و اثبات حقانیت اهل بیت علیهم السلام یکی از مهمترین راویان حدیث غدیر خم و حدیث منزلت «یا علی انت مئی بمنزله هارون من موسی» حضرت معصومه علیها السلام است. ایشان این دو حدیث مهم را از فاطمه دختر امام صادق علیه السلام و او از فاطمه دختر امام باقر علیه السلام و او از فاطمه دختر امام سجاد علیه السلام و او از فاطمه دختر امام حسین علیه السلام و او از ام کلثوم دختر فاطمه زهرا علیها السلام روایت می نماید. این سلسله سند در مجموعه روایت های حدیث غدیر به «روایت فواطم»¹⁰ مشهور شده است.

دفاع از ولایت

شباهت دیگر حضرت معصومه علیها السلام با حضرت زهرا علیها السلام، دفاع از ولایت تا سرحدّ شهادت است. این مورد را می توان از فضائل اکتسابی حضرت دانست. حضرت معصومه علیها السلام در راستای دفاع از ولایت حضرت رضا علیه السلام و به امر ایشان، همراه کاروانی از امامزادگان، از مدینه هجرت کرده و به سوی خراسان حرکت نمود.

سرپرستی این کاروان به عهده ابراهیم و هارون پسران بزرگوار امام موسی بن جعفر علیه السلام بود. در راه رسیدن به ساوه، گروهی وابسته به خلفای عباسی، به کاروان حمله کردند و هارون و جمع دیگری از امامزادگان را به شهادت رساندند و جمعی را مجروح نمودند. حضرت معصومه علیها السلام - در اثر غم و اندوه این واقعه یا غذای مسمومی که به وی خورانده شد - بیمار شد و تقاضا کرد او را به قم ببرند و بعد از هفده روز اقامت در قم رحلت نمودند^{11.12}.

نسب حضرت معصومه علیها السلام

* نام حضرت معصومه علیها السلام «فاطمه کبری» بود؛ زیرا حضرت کاظم علیه السلام سه دختر به نام فاطمه داشتند و حضرت معصومه علیها السلام بزرگتر از آنها بود.

* مادر آن حضرت بانوی بزرگواری به نام «نجمه» خاتون بود.

* لقب «معصومه» را امام رضا علیه السلام بر ایشان نهاد.

* در شرافت نسب حضرت معصومه علیها السلام همین بس که ایشان دختر امام، خواهر امام و عمه امام هستند و همگی این ائمه به علاوه امام باقر و امام صادق علیهما السلام در جلالت شأن ایشان، روایت دارند. آن حضرت از معدود امامزادگانی است که پنج معصوم در عظمت شأن او سخن گفته اند.

درست است که روایات متعدّد و فراوانی در شأن شهر قم و اهالی آن وارد شده. ولی به طور مسلّم اهمیت و مقام حضرت معصومه علیها السلام به این جهت نیست که در قم مدفون گردیده اند؛ بلکه در میان فضائلی که قم داشت مهمترین فضیلت این است که حضرت معصومه علیها السلام را در خود جای داد.¹³

* با توجه به این که حضرت معصومه علیها السلام در سال 201 ه. ق رحلت کردند عمر شریف حضرت حدود 28 سال بود.

امام رضا علیه السلام و حضرت معصومه علیها السلام

* در میان حدود 37 فرزند حضرت کاظم علیه السلام فقط امام رضا علیه السلام و حضرت معصومه علیها السلام از یک مادر، آن هم بانوی بزرگواری چون نجمه خاتون متولد شدند.

* امام رضا علیه السلام 25 سال بزرگتر از حضرت معصومه علیها السلام بودند؛ زیرا آن حضرت در سال 148 ه. ق به دنیا آمدند و حضرت معصومه علیها السلام در سال 173 ه. ق.

* حضرت معصومه علیها السلام 21 سال تحت سرپرستی امام رضا علیه السلام بودند؛ زیرا امام کاظم علیه السلام در سال 179 ه. ق به دستور هارون زندانی گشت و حضرت معصومه علیها السلام در آن زمان 6 ساله بودند و تا زمان هجرت امام رضا علیه السلام - سال 200 ه. ق - تحت کفالت حضرت بودند.

* امام رضا علیه السلام دو سال بعد از حضرت معصومه علیها السلام شهید شدند.

رحلت حضرت معصومه علیها السلام

حضرت معصومه علیها السلام در مسیر سفر از مدینه به خراسان در شهر ساوه بیمار شدند و از همراهان خویش تقاضا نمودند که ایشان را به شهر قم ببرند.

سبب بیماری آن حضرت طبق نقل برخی از مورّخان غم و اندوه فراوانی بود که در اثر حمله دشمنان خاندان امامت به کاروان ایشان و شهادت برادران و مجروح ساختن جمع زیادی از همراهان بود. در این حمله برادران حضرت که پنج تن به نام های هارون، فضل، جعفر، قاسم و زید بودند. همگی به شهادت رسیده و برادرزادگان و سایر یاران که 23 تن بودند همگی مجروح یا کشته شدند و حضرت معصومه با دیدن پیکرهای پاره پاره و غرق به خون عزیزان خود در هاله ای از غم و اندوه فرو رفت و این مسئله موجب بیماری ایشان گشت.

طبق نقلی نیز بعد از آن حمله، دشمنان در غذای حضرت سمّ ریختند و آن سمّ موجب بیماری و مسموم شدن و در نهایت شهادت ایشان بعد از 17 روز گردید. 14

پس از انتقال به قم و وفات حضرت معصومه علیها السلام پیکر مطهر ایشان را غسل داده، کفن کردند و به محل حرم فعلی آوردند تا به خاک سپارند. زمینی که هم اکنون مرقد مطهر حضرت معصومه علیها السلام و صحن و سرای آن حضرت در آن جای دارد، در عصر ورود حضرت معصومه علیها السلام به قم به نام باغ بابلان خوانده می شد که از باغهای موسی بن خزرج بود.

در آنجا اشعری ها سردابی حفر کردند؛ ولی نمی دانستند چه کسی باید حضرت را در قبر بگذارد. ناگاه از جانب صحرا دو نفر سوار نقابدار پیدا شدند وقتی به نزدیک رسیدند از مرکب خود پیاده شده و بر جنازه حضرت معصومه علیها السلام نماز خواندند، سپس داخل سرداب شده و جنازه را دفن کردند. آن گاه بیرون آمده و رفتند و کسی نفهمید آنها چه کسی بودند. 15 این قضیه دلالت بر کرامت و شرافت آن حضرت دارد.

زیارتنامه مأثور 16

* از آداب تشرف به حرم مطهر معصومان علیهم السلام و امامزادگان، خواندن زیارت نامه آن بزرگواران است. زیارت نامه معصومان علیهم السلام از سوی خود حضرات معصومین علیهم السلام صادر گشته است. یعنی امامان، خود به شیعیان نحوه زیارت را می آموخته اند. بنابراین الفاظ زیارت نامه ها جزو احادیث محسوب می شود. اما غالباً زیارت نامه امامزاده ها، از ناحیه معصوم وارد نشده است بلکه کلماتی است که علما و بزرگان با استفاده از احادیث، برای زیارت آنها تنظیم کرده اند. به همین جهت قرائت فاتحه برای امامزادگان سفارش شده است.

اما زیارت نامه حضرت معصومه علیها السلام مانند زیارت نامه های ائمه علیهم السلام از کلمات نورانی معصومان علیهم السلام بوده و جزو احادیث محسوب می گردد. از امام رضا علیه السلام دو زیارت نامه برای حضرت معصومه علیها السلام روایت شده است. و این حاکی از مقام والای آن بانوی بزرگ است. با توجه به اینکه سخنان و کلماتی که ائمه علیهم السلام بیان می فرمودند به علت اتصال به منبع لایزال الهی خالی از مبالغه و خلاف است، عظمت حضرت معصومه علیها السلام از عبارات و نکات ذکر شده در این دو زیارت نامه روشن می شود.

* در یکی از آن دو زیارتنامه امام رضا علیه السلام حضرت معصومه علیها السلام را به هشت لقب ملقب فرموده اند در نتیجه

ایشان مانند مادر مظلومه شان زهرای اطهر علیها السلام دارای القاب متعددی هستند.
«السلام عليك ايها الطاهرة الحميدة البرّة الرشيدة التقية النقية الرضیة المرضیة» 17.

1. طاهره، کسی که به مقام طهارت باطن و روح رسیده و از گناهان به دور است.

2. حمیده، ستایش گر خداوند.

3. البرّة، نیکوکار.

4. الرشیده، کسی که به کمال و رُشد عقلانی و روحی رسیده است.

5. تقیه، کسی که به مقام قرب تقوی نائل گشته است.

6. نقیه، کسی که نظیف و برگزیده است.

7. الرضیة، کسی که به مقام رضای خدا رسیده و از خدای خویش رضایت کامل دارد.

8. مرضیه، کسی که خداوند از او راضی است.

شباهت زیارت حضرت معصومه علیها السلام با امام رضا علیه السلام

* طبق زیارتنامه ذکر شده از امام رضا علیه السلام، زیارت حضرت فاطمه معصومه علیها السلام زیارت همه انبیای اولوالعزم - آدم، نوح، موسی، عیسی و رسول الله صلی الله علیه و آله - و زیارت همه چهارده معصوم علیهم السلام است، یعنی در آن همه این بزرگان زیارت می شوند. و جالب این که چهارده معصوم به صورت مخاطب حاضر در حرم حضرت معصومه علیها السلام زیارت می شوند «السلام عليك؛ سلام بر تو ای...» گویا که همگی در این حرم حضور دارند و حرم حضرت معصومه علیها السلام حرم اهل بیت است.

* امام رضا علیه السلام درباره زیارت حضرت معصومه علیها السلام فرموده اند:

«من زار المعصومة بقم کمن زارنی»؛ 18 کسی که مرقد حضرت معصومه علیها السلام را در قم زیارت کند مانند کسی است که مرا زیارت کرده است».

پاره ای از فضائل زیارت حضرت رضا علیه السلام چنین است:

1. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: خداوند بهشت را بر زائر امام رضا علیه السلام واجب و بدنش را بر آتش جهنم حرام می گرداند.

2. خداوند غمش را زائل می کند.

3. هر گناهکاری که او را زیارت کند خداوند گناهانش را می آمرزد (زیارت حضرت مانند توبه است).

4. زیارت حضرت رضا ثوابی برابر هفتاد هزار حج مقبول دارد.

5. زائر حضرت مانند کسی است که خدا را در عرش زیارت کرده باشد.

6. زائر حضرت مانند کسی است که پیامبر را در مدینه زیارت کرده باشد.

7. هر کس امام رضا علیه السلام را زیارت کند حضرت در سه موطن به زیارتش می آید، هنگامی که نامه اعمال را به دست انسان می دهند، نزد صراط، نزد ترازوی اعمال.

8. زیارت امام رضا علیه السلام افضل از زیارت همه اهل بیت علیهم السلام است.

آری، امام رضا علیه السلام فرمود: کسی که حضرت معصومه علیها السلام را در قم زیارت کند مانند کسی است که مرا زیارت کرده است.

واقعا مقام و منزلت آن بانوی بزرگ بر ما مخفی است و در کرامت و عظمت ایشان همین بس که امام رضا علیه السلام در زیارتنامه خواهر کریمه اش خطاب به آن حضرت فرمود:

«فَإِنَّ لَكَ عِنْدَ اللَّهِ شَأْنًا مِّنَ الشَّأْنِ»؛ به درستی که برای تو نزد خداوند بهره بزرگی از مقامات الهی است.

چند نکته قابل توجه:

افتخار قمی ها به حضور حضرت معصومه علیها السلام

در شهر قم هنگامی که خبر ورود حضرت معصومه علیها السلام به ساوه و بیماری ایشان، به شیعیان اشعری قم رسید، آنها تصمیم گرفتند به استقبال حضرت معصومه علیها السلام بروند و از آن حضرت جهت تشریف فرمایی به قم دعوت کنند. در میان آنها موسی بن خزرج بن سعد اشعری حضور داشت.

او وقتی به کاروان حضرت معصومه علیها السلام رسید، مهار شتر ایشان را گرفت و به قم آورد و در خانه خود مهمان نمود. حضرت معصومه علیها السلام شانزده یا هفده روز در خانه موسی بن خزرج بستری بودند تا از دنیا رفتند. 19

بیت النور محل اقامت مقدس بانو در قم

محل سکونت حضرت معصومه علیها السلام

حضرت معصومه علیها السلام پس از ورود به قم در منزل موسی بن خزرج اقامت گزیدند. این منزل به همین دلیل از دیر زمان مورد توجه شیعیان قرار دارد و هم اکنون نیز با نام «ستیه» زیارت گاه مشتاقان آن حضرت می باشد. 20 نام دیگر این محل «بیت النور» است که برخی به اشتباه آن را بیت التنور نامیده اند. با این توجیه که ایشان در مدت اقامت در آنجا نان می پخته اند. اما با توجه به بیماری حضرت در مدت اقامت و مهمان نوازی قمی ها این توجیه، پذیرفتنی نیست. 21

مرقد مطهر حضرت معصومه علیها السلام

قبر شریف حضرت معصومه علیها السلام در زیر ضریح فعلی داخل یک سرداب (زیرزمین) واقع شده و در آن سرداب بعد از حضرت معصومه علیها السلام بانوان جلیل القدر دیگری در جوار حضرت دفن شده اند که عبارتند از:

الف) زینب دختر امام جواد علیه السلام؛

ب) امّ محمد نوه امام جواد (دختر موسی بن جواد علیه السلام)؛

ج) میمونه نوه امام جواد (دختر موسی بن جواد علیه السلام)؛

د) بُرَیه نوه امام جواد (دختر موسی بن جواد علیه السلام)؛

ه) امّ اسحاق کنیز محمد بن موسی نوه امام جواد علیه السلام؛

و) ام حبیب کنیز یکی از نوادگان حضرت جواد علیه السلام (پسر نوه امام جواد - محمد بن احمد بن موسی الجواد) 22.

پس مناسب است در زیارت حضرت معصومه علیها السلام آن مخدرات و بانوان بزرگ نیز اینگونه زیارت شوند
«السلام علیکنّ یا بنات رسول الله» یا بگوییم: «السلام علی رسول الله و علی ذریة رسول الله».

امامزادگان دیگری که تا سال 385 ه. ق در مقبره حضرت معصومه علیها السلام خارج سرداب دفن شده اند چندین نفر هستند:

الف. امامزاده حسین نواده پنجم امام صادق علیه السلام؛

ب. امامزاده حمزه از نوادگان امام سجاد علیه السلام؛

ج. امامزاده ابوجعفر از نوادگان امام سجاد علیه السلام؛

د. امامزاده ابوالقاسم از نوادگان امام سجاد علیه السلام؛

ه. امامزاده علی بن حمزه از نوادگان امام سجاد علیه السلام؛

و. امامزاده ابوعلی از نوادگان امام سجاد علیه السلام؛

ز. امامزاده ابوجعفر ثانی؛

ح. امامزاده ابومحمد از نوادگان امام سجاد علیه السلام؛

ط. امامزاده ابوعلی ثانی؛

و... 23.

اولین سایه بان مقبره شریف حضرت معصومه علیها السلام را خاندان اشعری بنا نمودند. حضرت زینب دختر امام جواد علیه السلام نیز گنبد و بارگاهی با آجر و سنگ و گچ بر روی مرقد مطهر ساخت و در هر دوران صحن و سرای حضرت پرشکوه تر گشت تا اینکه در زمان صفویه گسترش حرم به اوج خود رسید و حرم فعلی از آثار همان دوره است.

سیره بزرگان

مرحوم آیت الله مرعشی نجفی قدس سره - که در ابتدای کتاب، حکایت اقامت ایشان در قم گفته شد - در مدت شصت سالی که در شهر مقدس قم اقامت داشتند سحرها اولین زائر حضرت معصومه علیها السلام بودند. ایشان در طول سال - چه شب های سرد زمستان و چه شب های کوتاه تابستان - قبل از اذان صبح در پشت در حرم به انتظار می ایستادند تا پس از باز شدن درها اولین زائر حضرت باشند.

مرحوم علامه طباطبایی قدس سره غروب های ماه رمضان با پای پیاده با کهولت سن به حرم حضرت معصومه علیها السلام می آمدند و با بوسه بر ضریح حضرت معصومه علیها السلام روزه خود را افطار می نمودند، سپس به خانه رفته و غذا می خوردند. 24

وقتی در عصر مرجعیت عامه حضرت آیت الله العظمی بروجردی قدس سره شاه عربستان به ایران آمده بود و توسط سفیر عربستان تقاضای ملاقات با ایشان را نمود، آقا اجازه نفرمودند. اطرافیان گفتند مصلحت است که شما اجازه ملاقات بدهید، ایشان فرمودند: او وهابی است اگر به قم بیاید به زیارت حضرت معصومه علیها السلام نمی رود و این، هر چند غیرمستقیم، توهینی به ساحت ملکوتی حضرت است. 25

مرحوم ملاصدرا حکیم متأله صاحب کتاب اسفار اربعه مدتی در روستای کهک قم سکنا گزید و در آن حین به تحقیق و تألیف پرداخت. از ایشان نقل شده است: هرگاه مشکل علمی و مسئله غیرقابل حلّی برایم پیش می آمد از کهک به قم و حرم حضرت معصومه علیها السلام می آمدم و با توسل به حضرت معصومه علیها السلام مسئله و مشکل حل می شد. 26

پرسش و پاسخ

در حدیث امام صادق علیه السلام آمده است: هر کس حضرت معصومه علیها السلام را در قم زیارت کند «وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ» 27؛ «بهشت بر او واجب می شود»؛ این سؤال به ذهن می رسد که معنی «بهشت بر او واجب می شود» چیست؟ در حالی که ممکن است زائر گنهکار باشد.

عده ای این وجوب را به معنی سزاوار بهشتی بودن تلقی کرده و می گویند: اگر کسی بر اثر گناه و مسائل دیگر مانعی برای خود ایجاد نکند، با زیارت سزاوار بهشت خواهد بود. اشکال این گونه معنا نمودن آن است که طبق آن، زیارت حضرت دارای امتیاز و فضیلت خاصی نمی گردد در حالی که ظاهر حدیث نوعی امتیاز و امتنان برای زائر آن حضرت است.

نظر صحیح آن است که معنی این حدیث، همانطور که از ظاهرش نیز برمی آید آن است که با زیارت حضرت معصومه علیها السلام بهشت بر شخص واجب می شود و او قطعاً اهل بهشت خواهد بود.

همان گونه که ظاهر روایت بیان فضیلت حضرت است نه بیان فضیلت زائر، به اعتبار اینکه معمولاً زائران ایشان شیعه اثنی عشری هستند، بنابراین فضیلت زیارت به اعتبار خود زیارت شونده است و این ثواب بزرگ - با توجه به کرامات ذاتی و نفسانی حضرت معصومه علیها السلام و فضایل اکتسابی آن حضرت مانند جهاد و هجرت و دفاع از ولایت و مسائل دیگری که بر ما پوشیده است - از طرف خداوند به ایشان عنایت گردیده است.

پس بنابراین زیارت حضرت معصومه در حالی که زائر عارف به حق حضرت باشد به منزله توبه از گناه یا مستلزم شفاعت قطعی ایشان است و شناخت حق و منزلت ایشان نیز مطالبی است که در شأن و عظمت ذاتی و اکتسابی حضرت در این نوشتار ذکر نمودیم. در نتیجه زائر حضرت حتماً وارد بهشت خواهد شد حتی اگر با تحمل برخی سختی ها در مواقف دنیا، برزخ و قیامت جهت پاک شدن باشد.

خاطره ای شیرین

در خاتمه توجه شما را به قضیه ای از مرحوم آیت الله مرعشی نجفی قدس سره جلب می کنیم. «... در جوانی روزی بر اثر مشکلات فراوانی که داشتم - از جمله می خواستم دخترم را شوهر دهم و دستم خالی بود و نمی توانستم هزینه تهیه کنم - به حرم حضرت معصومه علیها السلام رفتم با حالتی ناراحت در حالی که اشک می ریختم گفتم: «ای

سیده و مولای من! چرا نسبت به زندگی من اهمیت نمی دهی؟ چگونه با دست خالی جهیزیه دخترم را فراهم نمایم؟»

سپس با دلی شکسته به خانه برگشتم. در همان وقت حالت مکاشفه ای مرا فراگرفت. صدای کوبه در خانه را شنیدم. درب را باز کردم. دیدم شخصی ایستاده و گفت: خانم تو را می طلبید، با شتاب به حرم رفتم. وقتی که وارد صحن کهنه شدم دیدم چند کنیز ایوان طلا را تمیز می کنند. علت را پرسیدم. گفتند اکنون خانم می آید.

پس از مدت کمی حضرت فاطمه معصومه علیها السلام آمد در حالی که شکل و شمایل جدّه ام فاطمه زهرا علیها السلام که قبلاً سه بار ایشان را در عالم خواب دیده بودم را داشت. نزد عمه ام حضرت معصومه علیها السلام رفتم و دست او را بوسیدم. به من فرمودند: «ای شهاب! کی ما در فکر تو نبوده ایم که از دست ما شاکای هستی؟ تو از همان عصر که به قم آمدی مورد نظر ما بوده ای.»

همان لحظه که از آن حالت خارج شدم برای عذرخواهی به حرم رفتم. پس از آن حاجتم برآورده شد و مشکل تأمین زندگی برطرف گردید.» 28

امیدواریم خداوند ما را نیز از جمله زائران حضرت معصومه علیها السلام محسوب گرداند و بر معرفت و محبت ما بیش از پیش بیفزاید. «اللهم إني أسئلك أن تخرجني من الدنيا قبل أن تسلب مني ما آتاه في».

آشنایی با مقام رفیع حضرت فاطمه معصومه علیها السلام

زیارتنامه حضرت معصومه علیها السلام

چون به نزد قبر آن حضرت برسی، رو به قبله بایست و 34 مرتبه الله اکبر و 33 مرتبه سبحان الله و 33 مرتبه الحمد لله بگو. سپس بگو:

السلام على آدم صفوة الله السلام على نوح نبي الله السلام على إبراهيم خليل الله السلام على موسى كليم الله السلام على عيسى روح الله السلام عليك يا رسول الله السلام عليك يا خير خلق الله السلام عليك يا صفي الله السلام عليك يا محمد بن عبد الله خاتم النبيين السلام عليك يا أمير المؤمنين على بن أبي طالب وصي رسول الله السلام عليك يا فاطمة سيدة نساء العالمين السلام عليكمما يا سيدي نبي الرحمة و سیدی شباب أهل الجنة السلام عليك يا علي بن الحسين سيد العارفين و قرة عين التاطرين السلام عليك يا محمد بن علي باقر العلم بعد النبي السلام عليك يا جعفر بن محمد الصادق البار الأمين السلام عليك يا موسى بن جعفر الطاهر الطهر السلام عليك يا علي بن موسى الرضا المرتضى السلام عليك يا محمد بن علي التقي السلام عليك يا علي بن محمد التقي الناصح الأمين السلام عليك يا حسن بن علي السلام عليك على الوصي من بعده اللهم صل على ثورك و سراجك و ولي وليك و وصي وصيك و خليفك على خلقك السلام عليك يا بنت رسول الله السلام عليك يا بنت فاطمة و خديجة السلام عليك يا بنت أمير المؤمنين السلام عليك يا بنت الحسن و الحسين السلام عليك يا بنت ولي الله السلام عليك يا أخت ولي الله السلام عليك يا عمّة ولي الله السلام عليك يا بنت موسى بن جعفر و رحمة الله و بركاته السلام عليك عرف الله بيننا و بينكم في الجنة و حشرنا في زمركم و أوردنا حوض تبيك و سقانا بكأس جدك من يد علي بن أبي طالب صلوات الله عليكم أسأل الله أن يرينا فيكم السرور و الفرح و أن يجمعنا و إياكم في زمرة جدكم محمد صلى الله عليه و آله و أن لا يسلبنا معرفتكم إله و ولي قدير أتقرب إلى الله بخدمكم و البراءة من أعدائكم و التسليم إلى الله راضيا به غير منكر و لا مستكبر و على يقين ما أتى به محمد و به راض تطلب بذلك وجهك يا سيدي اللهم و رضاك و الدار الآخرة يا فاطمة اشفعي لي في الجنة فإن لك عند الله شأن من الشان اللهم إني أسألك أن تخيم لي بالسعادة فلا تسلب مني ما آتاه في و لا حول و لا قوة إلا بالله العلي العظيم اللهم استجب لنا و تقبله يكرمك و عزك و برحمتك و عافيتك و صلى الله على محمد و آله أجمعين و سلم تسليما يا أرحم الراحمين.

نتیجه گیری:

ممکن است کسی تصور کند مقام و عظمتی که امروزه بارگاه حضرت فاطمه معصومه علیها السلام دارد، به جهت موقعیت و عظمتی است که شهر قم دارد و ایشان به واسطه حضور در قم و دفن در این شهر، مورد توجه شیعیان و دوستداران اهل بیت علیهم السلام قرار گرفته اند. اما آنچه از روایات و سخنان معصومان علیهم السلام پیرامون آن حضرت برمی آید، این است که ایشان، ذاتا والامقام و دارای موقعیتی متفاوت از سایر امامزادگان هستند و این علو مقام، ایشان را به مقام عظیم معصومان علیهم السلام نزدیک کرده است.

در شرافت نسب حضرت فاطمه معصومه علیها السلام همین بس که ایشان دختر امام، خواهر امام و عمه امام هستند و همگی این ائمه به علاوه امام باقر و امام صادق علیهما السلام در جلالت شأن ایشان، روایت دارند. آن حضرت از معدود امامزادگانی است که پنج معصوم در عظمت شأن او سخن گفته اند.

درست است که روایات متعدّد و فراوانی در شأن شهر قم و اهالی آن وارد شده. ولی به طور مسلّم اهمیت و مقام حضرت فاطمه معصومه علیها السلام به این جهت نیست که در قم مدفون گردیده اند؛ بلکه در میان فضائلی که قم داشت مهمترین فضیلت این است که حضرت معصومه علیها السلام را در خود جای داد.

در این مطلب، سعی گردید بیان بسیار مختصری درباره فضائل کریمه اهل بیت علیهم السلام حضرت فاطمه معصومه علیها السلام ارایه گردید تا زیارتان با شناخت بیشتری انجام پذیرد. ان شاءالله

پی نوشت ها:

1. آفاسی.
2. ماهنامه کوثر، سال اول، شماره 12، ص 10.
3. چنان که فضیلت و اهمیت شهر قم در روایات زیادی منعکس شده است.
4. بحارالانوار، ج 60، ص 228.
5. همان، ص 216.
6. کریمه اهل بیت علیهم السلام، علی اکبر مهدی پور، ص 43-45.
7. دیوان اشعار امام خمینی قدس سره.
8. کشف اللثالی، صالح بن عرندس حلی، طبق نقل کتاب کریمه اهل بیت علیهم السلام، ص 63-64.
9. این قضیه انسان را به یاد مقام حضرت یحیی و حضرت عیسی در کودکی و حرف زدن زهرای اطهر علیها السلام در رحم خدیجه کبری و شهادت به توحید و رسالت توسط امیرالمؤمنین در قنذاقه می اندازد. اینها چیزهایی نیست که اکتسابی باشد. بلکه اراده خداوند تعلق گرفته که گل های سرسبیدی در عالم وجود خلق نماید.
10. عوالم العلوم، ج 11، ص 595، به نقل کتاب: اسرار غدیر، محمد باقر انصاری.
11. الحیة السیاسیة للامام الرضا علیه السلام، جعفر مرتضی عاملی.
12. این واقعه انسان را به یاد مصائب زینب کبری در کربلا می اندازد.
13. تعداد 444 امامزاده بزرگوار در قم مدفونند حتی در جوار مرقد حضرت معصومه علیها السلام دختران مکرمه امام جواد علیه السلام آرمیده اند، اگر صرف این مسئله و اهمیت قم موجب آن همه تمجید می گشت لازم بود در شأن این بزرگواران هم مطلبی بیان می شد.
14. قیام سادات علوی، ص 166.
15. حضرت معصومه چشمه جوشان کوثر، محمدی اشتهاوردی، ص 40.
16. بیان شده از جانب معصومین علیهم السلام.
17. بحارالانوار، ج 102، ص 266.
18. ریاحین الشریعة، ج 5، ص 35.
19. بحارالانوار، ج 60، ص 219.
20. ستیه، مخفف سیده؛ به معنای خانم است.
21. این محل در خیابان انقلاب میدان میر ابتدای 45 متری عماریاسر قرار دارد.
22. بحارالانوار، ج 60، ص 229-220؛ منتهی الامال، ج 2، ص 162.
23. گنجینه آثار قم، فیض، ج 1، ص 391-392.
24. مجله پیام انقلاب، شماره 123، ص 273.
25. حضرت معصومه چشمه جوشان کوثر، محمد محمدی اشتهاوردی.
26. فوائد الرضویه، ص 380؛ حاشیه اسفار، میرزا علی اکبر حکمی یزدی، بحث اتحاد عاقل و معقول.
27. بحارالانوار، ج 60، ص 228.
28. بر ستیغ نور، ص 79، به نقل از حضرت معصومه چشمه جوشان کوثر، محمد محمدی اشتهاوردی.

منبع:

کوثر کویر، علیرضا مستشاری، دفتر نشر معارف، چاپ سوم، زمستان 1389.

راسخون